DOBRÁ ŠKOLA 21. STOLETÍ

sborník k setkání zástupců škol,
neziskových organizací a odborníků
v oblasti vzdělávání

Babice, 2. 12. 2011

Varianty (kol.)

Dobrá škola 21. století.

sborník k setkání zástupců škol,
neziskových organizací a odborníků
v oblasti vzdělávání

Jazykové korektury: Jitka Kodrová
Grafické zpracování: Ondřej Polony

Člověk v tísni, o. p. s.
Praha, květen 2012

www.varianty.cz

Proč vlastně Dobrá škola 4

Dobrá škola očima odborníků 5

Střípky z panelové diskuze 9
Současný stav vzdělávání v ČR 11
Dobrá škola je nekončící proces 13
Jak dál? 15

Dobrá škola je taková, která... (Stručné výstupy z tematických workshopů) 17
... myslí globálně, jedná lokálně 19
... se zajímá o dění ve svém okolí 21
... se nebojí jinakosti 24
... jedná v souladu s principy udržitelného rozvoje 25
... vychovává nezávislé a přemýšlivé čtenáře 27
... je otevřená všem dětem 29
Jak to vidí žáci? 31

Tržiště zajímavých školních projektů 34
Inspirace ze škol 35
Prezentující organizace 39

Dobrá škola je... aneb co si myslí Varianty 41

Nabídka Variant (nejen) školám 44

Proč vlastně Dobrá škola?

„Je to neuvěřitelné, ale představte si, že náš Ondřej se každý den těší do školy," sdělila mi kdysi jedna maminka, když jsem se stala třídní učitelkou jejich syna. Tu větu si pamatuji dodnes, protože mi velmi záleželo na tom, aby mí žáci měli ve škole pocit bezpečí, aby škola byla pro ně otevřeným a podnětným prostředím, kde budou prahnout po dalším poznávání a kde budou mít příležitost se připravit na svůj budoucí život. Chtěla jsem zkrátka, aby škola, ve které učím, byla dobrou školou.

Po deseti letech existence Variant, kdy byla realizována celá řada projektů zaměřených na podporu současných i budoucích učitelů, dalších pracovníků v oblasti vzdělávání či celých škol, jsme si položili otázku, jakou školu bychom si představovali jako ideální. Odpověď jsme se rozhodli hledat na společném setkání zástupců škol, neziskových organizací a předních odborníků v oblasti vzdělávání, které se konalo 2. 12. 2011 v prostorách areálu gymnázia a základní školy Open Gate Boarding School v Babicích.

Jeho cílem bylo představení a sdílení zajímavých školních projektů a dalších aktivit, které rozvíjejí potřebné znalosti a kompetence žáků, pomáhají utvářet příznivé klima na českých školách a snaží se být otevřené všem dětem bez rozdílu. Na akci přijelo více než 150 účastníků z celé České republiky. Součástí programu byla panelová diskuse na téma *Dobrá škola 21. století* za účasti předních odborníků v oblasti vzdělávání, tržiště dobrých škol a zajímavých školních projektů a také tematické workshopy, v rámci nichž bylo diskutováno o jednotlivých aspektech dobré školy. V tomto sborníku bychom se s vámi rádi podělili o podněty a nápady, které se na prosincovém setkání objevily.

Petra Skalická
ředitelka vzdělávacího programu Varianty

Dobrá škola očima odborníků

Zdánlivě jednoduchou otázku *Jak by měla vypadat dobrá škola?* si pracovníci Variant kladou celých deset let existence tohoto vzdělávacího programu. Odpověď míří přímo k podstatě vzdělávání. Nelze při ní tedy rezignovat na širší kontext, na slabiny i silné stránky celého vzdělávacího systému i na koncepční dlouhodobé otázky. I proto jsme tuto otázku vybrali jako stěžejní téma pro diskusi, jejímiž hosty byli **Jindřich Kitzberger**, ředitel ZŠ Škola hrou, **Jana Straková** z Ústavu výzkumu a rozvoje ve vzdělávání UK, **Jana Bílkovská** z České školní inspekce, **Bohumil Zmrzlík**, ředitel ZŠ Mendelova v Karviné, a **Petr Chára**, zástupce ředitele gymnázia a ZŠ Open Gate Boarding School. Moderování diskuse se ujala **Klára Šimáčková-Laurenčíková**, bývalá náměstkyně ministra školství a spoluzakladatelka České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání. Ještě před tím, než vám nabídneme to nejlepší z toho, co zaznělo v rámci panelové diskuse, podívejte se na úvodní motta hostů, s nimiž do debaty vstupovali.

Vzdělávací systém pro 21. století by měl směřovat k tomu, aby maximálně rozvíjel každé dítě bez ohledu na jeho rodinné zázemí, individuální zvláštnosti či fyzické či mentální znevýhodnění. K dosažení tohoto cíle je nezbytné, aby školám byly k dispozici rozmanité podpůrné služby. Kromě pomocníků v podobě asistentů, psychologů, sociálních pracovníků a speciálních pedagogů potřebují rovněž metodickou pomoc v podobě koučů a mentorů a také různorodých evaluačních, diagnostických a metodických materiálů, které jim umožní sledovat pokrok každého dítěte a efektivně reagovat na jeho aktuální vzdělávací potřeby. To vše se neobejde bez navýšení investic do povinného vzdělávání.

RNDr. Jana Straková, Ph.D.

Působí v Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání UK. Dlouhodobě se věnuje pedagogickému výzkumu a analýze vzdělávacích politik. Je editorkou několika monografií zaměřených na problematiku vzdělanostních nerovností a autorkou odborných studií zabývajících se rozmanitými aspekty českého vzdělávacího systému. Vyučuje na PedF UK a FF UK.

Je velmi těžké odhadovat, co bude dobrou školou třeba za 50 let, ale některé žádoucí vlastnosti, podle mne, přetrvají – dobrá škola musí vždy podporovat chuť dětí i dospělých se učit, musí umět pomoci každému dítěti využít jeho potenciál a najít cestu k poznání, aby našlo v sobě vše, co člověk potřebuje rozvíjet. Dobré škole by se mělo dařit poskytovat vzdělání smysluplné, tedy takové, které budou vzdělávaní za smysluplné považovat. Každá škola to bude mít těžké, protože svět bude složitější a složitější a úkolem školy bude pomoci dětem se v tomto světě orientovat, úspěšně a spokojeně v něm žít. A pokud bude chtít v tomto škola uspět, musí respektovat, že cesta ke spokojenému a úspěšnému životu není univerzální, ale originální u každého z nás. Bude velmi obtížné nacházet hotové recepty na cokoli, proto budou úspěšní ti, co dokážou učit chápat svět v souvislostech, kriticky hodnotit informace a odolávat manipulacím. A protože nemůžeme předat druhým to, co sami nemáme, dobrou školou bude ta, která bude umět získat dobré učitele, tedy silné osobnosti s vysokou kvalifikací a vlastnostmi, u kterých pak můžeme doufat, že je od nich přeberou i děti.

RNDr. Jindřich Kitzberger

Ředitel ZŠ Škola hrou, Praha. Pracoval řadu let jako ředitel školy a současně působil ve vedení různých pedagogických asociací a sdružení. V letech 2007-2010 zastával funkci náměstka ministra školství. V současné době řídí soukromou školu a zároveň působí na Pedagogické fakultě UK v Centru školského managementu

Dobrá škola zajišťuje, aby v ní žádné dítě neztratilo svou touhu poznávat, naopak tato jeho potřeba je tu posilována, aby se každé dítě rozvíjelo v souladu se svými předpoklady, aby získalo vědomosti a kompetence potřebné pro své další vzdělávání a úspěšný život, aby se tu naučilo poznávat samo sebe a vytvořilo si o sobě objektivní, pozitivně laděný sebe-obraz, aby v ní dostávalo příležitosti ke komunikaci s dalšími lidmi, ke spolupráci s nimi, k bádání a řešení problémů, aby se v ní naučilo pomáhat druhým a respektovat je, být angažovaným občanem. Takové chování mu modelují jeho pedagogové s vysokou vnitřní motivací a osobní odpovědností, otevření svému okolí a světu.

Mgr. Bohumil Zmrzlík

Ředitel ZŠ Mendelova, Karviná-Hranice. Působí také jako lektor dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků např. programu *Čtením a psaním ke kritickému myšlení* či *Škola podporující zdraví*. Od roku 2009 je zároveň členem expertní rady projektu *Pomáháme školám k úspěchu.*

Dobrá škola postupuje při vzdělávání podle školského zákona, naplňuje zásady a cíle vzdělávání, a to zejména rovný přístup ke vzdělávání, zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce a využívá účinné moderní pedagogické přístupy a metody pro rozvoj osobnosti dětí, žáků, studentů. Dobrá škola má strategii svého rozvoje, strategii rozvoje personální politiky, rozvíjí a podporuje dobré školní klima (vztah žák – učitel – zákonný zástupce). Dobrá škola využívá moderní technologie ve výuce. Dobrá škola využívá efektivní výukové metody. Dobrá škola podporuje výuku cizích jazyků, ICT (uplatnění na trhu práce, vzdělání pro praktický život). Dobrá škola podporuje rozvoj multikulturního prostředí.

Mgr. Vladislava Coufalová

Ředitelka odboru řízení inspektorátu v České školní inspekci. Na setkání zastoupena Mgr. Jarmilou Bílkovskou, inspektorkou pro sekundární stupeň Evropských škol z ČŠI.

Za dobrou školu, bez ohledu na století, lze považovat školu, kam rodiče bez obav posílají své děti, kam tyto chodí rády s vědomím, že to má smysl, a kde pracují lidé, kteří toto vše umožní a zajistí. Dobrá škola své žáky vzdělává a vychovává v duchu a rozsahu potřeb dané doby. V 21. století tedy používá nástroje a techniku, která žáky běžně obklopuje, kterou denně používají i mimo školu. Dobrá škola se prolíná s každodenní realitou, vybavuje žáky takovými znalostmi, dovednostmi a kompetencemi, které reálně uplatní při výběru svého budoucího studia a zaměstnání. Dobrá škola zároveň nezapomíná, že výchova mladého člověka nespočívá jen v akademické oblasti, a nabízí také dostatek možností a příležitostí pro formování osobnosti po všech stránkách, včetně aktivního a zdravého životního stylu.

Mgr. Petr Chára

Zástupce ředitele gymnázia a ZŠ Open Gate Boarding School. Věnuje se také lektorské činnosti v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a je spoluautorem několika publikací k tomuto tématu. Spolupodílí se na přípravě metodických doporučení k průřezovým tématům.

Dobrá škola je taková, kde se cítí studenti i profesoři dobře. Mají vzájemně přátelské vztahy a dokáží řešit problémy společnou cestou. V dobré škole by mělo být nejen dobré zázemí, ke kterému jsou bohužel potřeba finance, ale také aktivně se zapojující studenti a profesoři. Ti by neměli mít problémy v řešení situací s vedením, které by jim mělo umožnit své nápady realizovat a také se podílet na rozvinutí těchto činností.

Střípky z panelové diskuze

Střípky z panelové diskuze

České školství není v nejlepší kondici. Na tomto hodnocení se pravděpodobně shodnou téměř všichni. Výsledky českých žáků v mezinárodních srovnáních dlouhodobě klesají, vzdělávací politika na národní úrovni není vytvářena koncepčně a mění se s každým novým ministrem, někdy i častěji. Školy jsou zatěžovány administrativou sběru mnohých dat, z nichž ovšem nejsme schopni sestavit kvalitní podklady, abychom mohli vyvodit recepty na zlepšení současného stavu. Plánujeme srovnávací testy, aniž bychom měli standardy a plánujeme tudíž měřit něco, aniž bychom měli definováno co. Patříme mezi světové premianty v selektování dětí do různých typů škol. Se selekcí dětí navíc značná část pedagogů i rodičů souhlasí. Závislost úspěšnosti dětí na jejich rodinném zázemí patří rovněž k nejvyšším na světě. A tak dále.

Uvedená fakta jsou dostatečně popsána v nejrůznějších studiích a byla několikrát zmiňována i během příspěvků „panelistů“ i v následné diskusi. Dříve než se dostaneme k tomu, co Varianty považují za „dobrou školu“, připomeňme si některá hodnocení hostů diskuse směřující ke kontextu, v němž se snažíme přispívat k rozvoji dobrých škol, i k návrhům potřebných kroků do budoucna. Ukazuje se totiž, že mnohé argumenty se v debatách objevují již dlouhá léta a mnohdy je v podstatě zbytečné vymýšlet něco nového. Výzvou však nadále zůstává, jak budou vypadat konkrétní opatření, která na tyto skutečnosti budou reagovat v praxi.

Dobrá škola je taková, kde jsou si všichni blízcí a mají přátelský vztah s učiteli.
Určitě by mě škola měla něco naučit a dát do života.
Měla bych na ni mít hezké vzpomínky a ráda se tam vracet.

SOUČASNÝ STAV VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Analýze současného stavu se ve svém příspěvku věnovala Jana Straková, která upozornila na velké rozdíly ve složení a výsledcích žáků jednotlivých škol. Česká republika je hned za Japonskem zemí, kde složení žáků školy nejvíce ovlivňuje jejich výsledky. Zároveň lze u nás vysledovat silnou souvislost mezi výsledky vzdělání a rodinným zázemím (vzdělání rodičů, finanční zajištění apod.). Na jedné straně tak máme školy, které navštěvují žáci z dobrých rodin, kteří zde dosahují dobrých výsledků, na straně druhé pak stojí školy navštěvované žáky z horších rodin, kteří v nich dosahují špatných výsledků. Rozdíly se navíc v čase zvyšují.

Zkušenosti z anglosaských zemí ukazují, že rozdělování dětí do výběrových a nevýběrových škol přináší totožný průměrný výsledek, jako když jsou děti vzdělávány společně. Selekce dětí nicméně vede ke zvyšujícím se nerovnostem. Naopak pro naplňování rovných příležitostí dětí je potřeba uplatňovat principy spravedlivosti (výsledky vzdělávání by neměly záviset na faktorech, které jedinec nemůže ovlivnit) a inkluzivity (některé skupiny jsou znevýhodněny natolik, že je třeba vytáhnout je na počátku na konkrétní úroveň, z které mohou dále pokračovat). Oba principy jsou v českém vzdělávacím systému podle Jany Strakové značně porušovány: *„Děti nacházející se v poslední čtvrtině z hlediska rodinného zázemí vykazují dvaapůlkrát častěji než ostatní děti nedostatečnou úroveň čtenářské gramotnosti.“* (pozn. týká se principu spravedlivosti) *„Čtvrtina žáků nedosahuje úrovně čtenářské a matematické gramotnosti, která je nezbytná pro řešení běžných životních úkonů. Ještě více na pováženou je, že vůbec nevíme, co to je za děti.“* (pozn. týká se principu inkluzivity)

Česká společnost je diferenciaci vzdělávacího systému nakloněna. Ve výzkumu z roku 2009 se pouze 14 % učitelů vyslovilo proti existenci výběrových škol pro nadanější žáky a stejný podíl učitelů proti školám pro méně nadané žáky. Zároveň se téměř 80 % rodičů domnívalo, že je dobré, že se žáci mohou již v útlém věku rozdělovat do výběrových a nevýběrových škol. Jana Straková s politováním zdůraznila, že v ČR chybí empirická evidence. V diskusích proto argumentujeme nikoli fakty, ale na základě vlastních přesvědčení. Nemáme k dispozici longitudinální výzkumy, které by ukázaly, jak prospívají stejně disponované děti v různých druzích a typech škol. Zejména velmi málo sledujeme, jaké jsou výsledky znevýhodněných skupin (omezené informace máme o romských žácích, dětech cizinců, žádné informace nemáme např. o dětech se zdravotním znevýhodněním). Přitom právě vzdělávání těchto dětí je vypovídající

o celém systému: *„Pro blaho společnosti je nejdůležitější, jak je vzdělaná ta nejméně vzdělaná část populace. Dobrá škola je součástí kvalitního systému veřejného základního a středního školství, které umí vzdělávat kvalitně a maximálně všechny žáky. Od tohoto ideálu je náš současný vzdělávací systém stále ještě na hony vzdálen,“* domnívá se Jana Straková. Opravdu chceme, aby děti procházely výběrovými řízeními již při vstupu do základní školy, někde dokonce i při vstupu do mateřské školy? Toto se děje čím dál častěji. Naopak do škol, které samy sebe definují jako inkluzivní, často ostatní školy posílají děti, které nechtějí. Inkluzivní strategie pak vede k odlivu dětí z dobrých rodin. Problém je velmi složitý, ale je potřeba o něm přemýšlet a diskutovat.

Rozevírající se nůžky mezi dobrými školami, které se stávají stále lepšími a lepšími, a mezi školami horšími, u nichž je trend opačný, zmínil jako jednu z charakteristik současného stavu také Jindřich Kitzberger. V důsledku je tak s výběrem školy spojeno buď poměrně velké štěstí, nebo smůla. Stát bohužel nemá vybudované podpůrné struktury, které by školám poskytl jako metodickou a odbornou podporu. Poslední zbytky těchto struktur jsou v poslední době likvidovány. Školy v menších obcích jsou do značné míry izolované a jejich možnosti pro získání podpory jsou omezené.

Současný chaotický stav ve školství, kdy se něco vyhlásí na zkoušku a za dva dny se to dementuje, nepodporuje podle Bohumila Zmrzlíka dobrou atmosféru na školách. Přitom právě spokojenost učitelů (ovšem nikoli spokojenost z toho, že na pedagogy nejsou kladené žádné nároky) je podle něj jedním z klíčů k dobré škole: *„Učitelé by měli být spokojení proto, že dostávají příležitost k sebe-rozvoji a k rozvoji svých profesních dovedností. Školy především potřebují podporu, a to nejen finanční, ale i metodickou a možná i morální.“*

S nezbytným zapojením dobrých a spokojených učitelů souhlasili i další účastníci diskuse. Např. podle Václava Nádvorníka, zástupce ředitele ZŠ Londýnská, není toto otázka platu, ale pozitivní zpětné vazby od rodičů, dětí a od vedení školy. S dlouhodobou nekoncepčností vzdělávací politiky, která vnáší do škol neklid, souhlasil i Petr Chára: *„České školství tu není proto, aby uspokojovalo osobní ambice jednotlivých ministrů.“*

DOBRÁ ŠKOLA JE NEKONČÍCÍ PROCES

Účastníci debaty se shodli v tom, že neexistuje společenská zakázka na definici kvalitní školy. Pohledy se proto hodně liší a záleží na iniciativě samotných škol.

Podle Jindřicha Kitzbergera je především na okolní komunitě, aby si řekla, co pod pojmem dobrá škola chápe, a tuto představu sdílela. Výhodou větších měst je pak rozmanitost a možnost zvolit si vyhovující školu. Hlavní charakteristiky dobré školy jsou v podstatě banální: dítě se ve škole cítí šťastné a bezpečně, jsou pokryty jeho potřeby, je podporováno v rozvoji, v tom, aby si umělo poradit, umělo se učit, chtělo se učit, kriticky myslelo atd. Klíčovou roli v dobré škole hrají podle Jindřicha Kitzbergera hodnoty: *„Důležitý je princip společně sdílených hodnot, tedy že škola má soubor hodnot a dělá vše pro to, aby všichni účastníci od dětí přes učitele k rodičům tyto hodnoty sdíleli a budovali.“* Vysoké nároky jsou kladeny na pedagoga, který by jednak měl být průvodcem dítěte, aby si samo nalezlo cestu, ale zároveň i vzorem, jehož konání musí být v souladu s hodnotami, které chce žákům předat: *„To, co má největší vliv na děti, jsme my učitelé – jak sami opravdu žijeme, jak pracujeme, jaké vytváříme vztahy, jak o sobě přemýšlíme. A to ve skutečnosti předáváme dětem nejvíc.“*

Stěžejní roli pedagoga zmiňoval opakovaně i Bohumil Zmrzlík, který za základ změny ve škole považuje poskytnutí skutečné autonomie pedagogům. Ve chvíli, kdy učitelé mají pocit, že jsou schopni sami ovlivnit cíle a způsoby jejich naplnění a nemusí jen plnit příkazy shora, získávají vnitřní motivaci pro mnohem kvalitnější práci. Zlomový okamžik na ZŠ Mendelova v Karviné nastal v okamžiku, kdy si učitelé autonomně v týmech, bez zásahu vedení, skutečně sami definovali věci, které na škole chtějí změnit. Na škole v důsledku toho došlo k významnému zefektivnění mnohých mechanismů – např. vzájemné náslechy, které byly dříve organizované shora, si nyní pedagogové domlouvají sami mezi sebou. *„Možná to zní banálně, ale je to malý zázrak,“* zhodnotil změny Bohumil Zmrzlík.

Škola je pak vnímána jako společenství všech žáků, zaměstnanců a rodičů. Bohumil Zmrzlík zdůraznil, že jde o nekončící proces, v němž se naplňují konkrétní představy, jak by dobrá škola měla vypadat: *„Dobrou školu si představujeme jako cestu k dobré škole, protože cíle asi nikdy úplně nedosáhneme. Ústředním pojmem dobré školy jsou žáci, děti. V dobré škole děti neztratí touhu poznávat, naopak ji mají stále víc rozvíjenu. To znamená, že získávají stále lepší kompetence k učení. V dobré škole by děti měly poznávat samy sebe, získávat pozitivní sebeobraz toho, co dokážou, i pozitivní motivaci pro své další činění ve*

svém životě. Měly by dostávat příležitost spolupracovat, komunikovat, řešit problémy, učit se být angažovanými občany.“ Dobrá škola by měla být také připravena na nové změny, které budou v 21. století přicházet a měla by počítat s tím, že změny jsou normální součástí života.

Jarmila Bílkovská z České školní inspekce při definici dobré školy odkázala na školský zákon. Dobrá škola by měla především zajistit rovný přístup žáků ke vzdělání a zohledňovat jejich individuální vzdělávací potřeby. Dobrá škola také respektuje priority státní politiky a děti do ní chodí rády. Pavla Polechová z České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání v reakci upozornila, že pohybovat se v rámci školského zákona je paradoxně problematické. Zákon obsahuje několik dvojznačností, např. to, že sice požaduje rovný přístup ke vzdělání, ale zároveň umožňuje selekci žáků. Školy, které dělí žáky do výběrových tříd, se tak odvolávají na reformu.

Podle Petra Cháry je dobrá škola ta, do které chodí děti rády, které rodiče věří a kde žáci potkají svého učitele coby dobrý vzor. Škola musí být poplatná i době, ve které děti žijí – nemohou z ní vylézat jako z jeskyně, aby objevovaly moderní svět, a pak se do jeskyně zase vracet. Škola je o člověku, o vztazích, o lidském slově, o interakci, o emocích. Škola je tu pro děti. Nevznikla proto, aby byli spokojení učitelé, ale aby byly šťastné děti.

Dobrá škola je taková, která se snaží jít s dobou, inovuje učící postupy, inspiruje se v zahraničí, nesází pouze na tradiční formu výuky, motivuje žáka ke studiu ne pouze známkami, ale i jeho osobními prioritami, vzdělává žáka nejen inteligentně, ale i sociálně, snaží se žáka co nejvíce zapojit do dění ve škole a budovat jeho samostatnost a iniciativu.

JAK DÁL? ...

Debatu vzbudil dotaz ředitele Gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové Roberta Nováka ohledně konkrétních způsobů zajištění rovných příležitostí pro všechny děti. V zásadě existují dva možné principy – spádovost nebo přijímací zkoušky. Jak má škola reagovat v okamžiku, kdy zájem převyšuje možnosti školy, a navíc pochází zejména od rodičů ze silnějšího sociálního prostředí?

Podle Jany Strakové by na úrovni povinného vzdělávání tato otázka vůbec neměla být na pořadu dne. Systém by měl být nastavený tak, aby byla každá škola dostatečně dobrá a žáky by nebylo potřeba vůbec rozdělovat. Řada vzdělávacích systémů tímto způsobem funguje a směřuje k tomu, aby si rodiče nemuseli tak jako u nás klást otázku, jak nejlépe zajistit nejlepší školu pro své dítě. Systém by se měl snažit o to, aby rodiče věděli, že když dají dítě do nejbližší školy, dostane se mu tam nejlepšího vzdělání. Společnost by tedy měla změnit zadání pro školy, aby svou image stavěly nikoli na selekci žáků, ale na vědomí vlastní skvělé práce, díky níž jsou schopné vzdělávat každé dítě, které se k nim dostane. Úkolem vzdělávacího procesu není co nejlépe a nejspravedlivěji rozdělit děti do výběrových a nevýběrových škol, ale motivovat každé dítě k co nejlepšímu vzdělání a pomoci každému dítěti, aby dosáhlo maximálních výsledků. Stát by se měl rovněž velmi zaměřit na výběr a podporu učitelů.

Petr Chára chápe tuto vizi jako krásný ideál, ale realita je podle něj jiná. Žijeme v konkurenčním prostředí, rodiče mají rozdílné vzdělání a preference, na školách nepracují stejně kvalitní učitelé. Bylo by krásné, kdyby všechny školy byly dobré, ale nemají být stejné – kdyby byly stejné, nebyly by dobré. Proto dochází k selekci a k tomu, že existují školy horší a lepší, protože v nich pracují lepší a horší lidé, stejně jako v jiném odvětví. *„Systém, který dokáže ukázat rodičům, která škola je dobrá a která ne, je v pořádku, je zdravý. Systém, který by dokázal, že špatné školy se zavřou, je ten správný.“*

Jindřich Kitzberger se domnívá, že ve školství by se hodnocení „dobrá“ nemělo vnímat jako v soutěži. Jsou systémy, kde jsou všechny školy dobré, ale samozřejmě nejsou totožné. V ČR školy lákají rodiče tím, že zřizují třídy s rozšířeným vyučováním jazyků apod. V šesté třídě dochází k první selekci odchodem dětí na osmiletá gymnázia, čemuž se školy brání zřizováním dalších výběrových tříd, čímž se selekce ještě prohlubuje. Celý systém se zrychluje a rozdíly mezi dětmi a školami se zvětšují. Daleko lepší systém je ten, který tyto rozdíly stírá, neboli systém, v němž nezáleží příliš na tom, do které školy se dítě dostane.

Střípky z panelové diskuze

Ředitel ZŠ Kunratice Vít Beran považuje za nesmírně rizikové současné snahy o standardizaci výstupu bez hlídání kvality průběhu. Přitom právě nastavení standardu procesu povede ke zvýšení kvality v cíli. Neumíme však pojmenovat to, co je kvalita ve škole, především kvalita průběhu. V českém školství se významně podporuje selekce, která má negativní dopady zejména pro děti do 15 let.

Jindřich Kitzberger je přesvědčen, že standardy výstupů a procesu jsou v jednotě. Nedosažení standardu výstupu by ovšem nemělo školám přinášet sankce. Naopak by škole měla být poskytnuta podpora v přenastavení procesů tak, aby dosáhla lepších výstupů. K tomu slouží standardy procesů.

Jana Straková doplnila, že standardy výstupů mají být dostatečně široké, aby zahrnovaly všechny složky vzdělávání. Učitelé potřebují mít možnost sledovat průběžně v rámci procesu, jak se dětem daří se standardům blížit. Zároveň potřebují podporu v tom, aby dokázali pomoci dětem, kterým se standardům nedaří přiblížit.

Na závěr zmínila paní Jana Žaludová z poradenského a konzultačního střediska In Puncto Education rozhodující roli ředitele. Dobrý ředitel umí dát podporu učitelům, kteří ji pak dají žákům. Součástí úvah o vytvoření dobrých škol by měl být excelentní výběr jejich ředitelů. Jindřich Kitzberger dodal, že bohužel není často z čeho vybírat. Ředitelé rovněž nemají velké možnosti, kde získat zpětnou vazbu, zejména na svou manažerskou práci. Tu jim nedokáže poskytnout zřizovatel, Česká školní inspekce ani nikdo jiný, protože stát tyto struktury nemá. Navrhuje tedy zajištění odborného servisu, zvýšení platů a usnadnění propouštění ředitelů.

Dobrá škola je taková, ve které je vztah profesor a student přátelský, profesor není povýšený a je schopen se se studenty bavit i o jiných věcech než je škola, účastní se co nejvíce dobrovolných projektů, workshopů, akcí, zahrne do učebního plánu i jiné aktivity než jen učení.

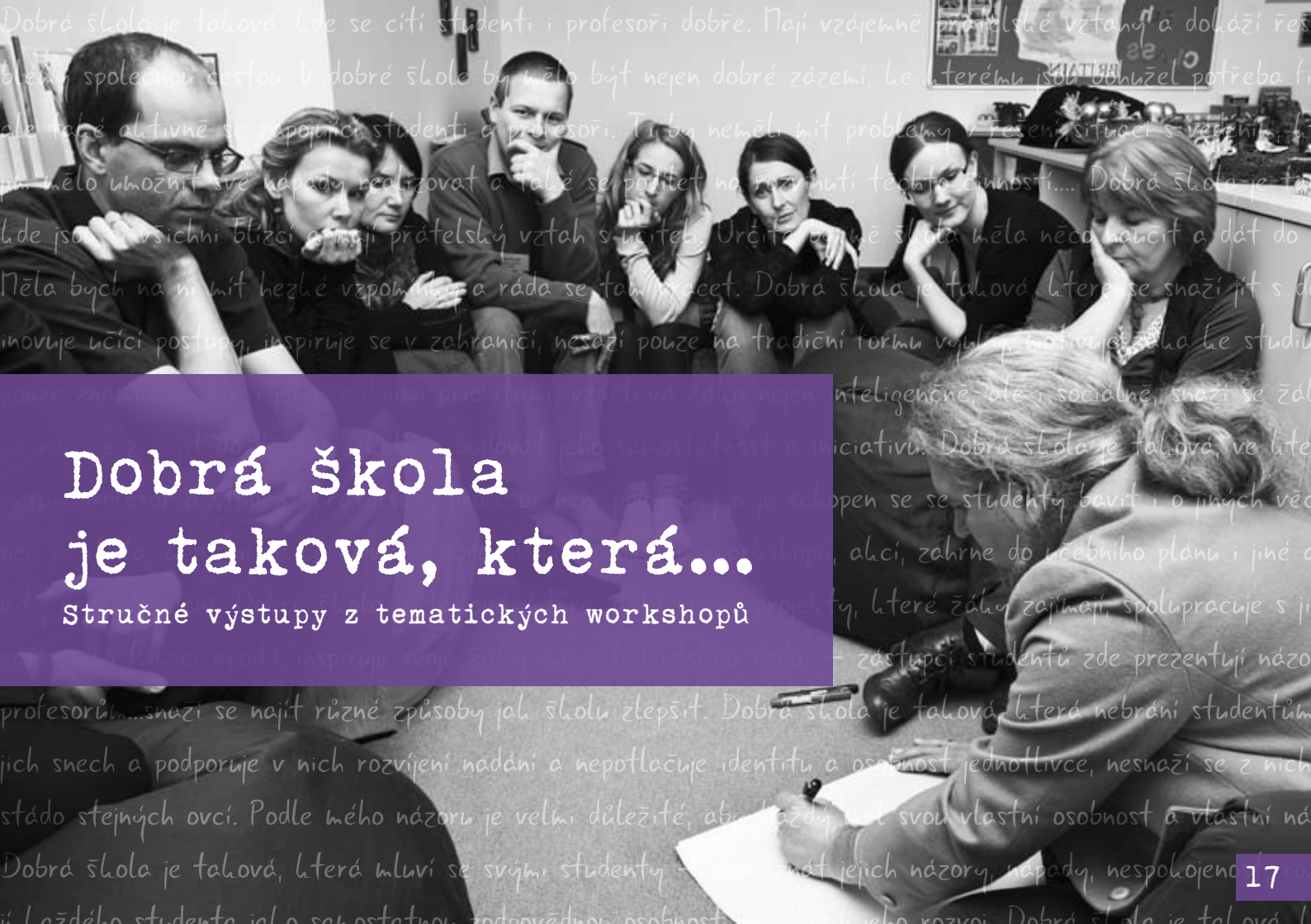

Dobrá škola je taková, která...

Stručné výstupy z tematických workshopů

Dobrá škola je taková, která...

Program Varianty nabízí již několikátým rokem školám, které jsou aktivní na poli globálního rozvojového vzdělávání, možnost získat ocenění *Světová škola*. Rádi bychom také, aby naše školy byly inkluzivními, tzn., aby dávaly stejné příležitosti ve vzdělávání všem dětem. Podporujeme proto myšlenku *Férové školy*. Za prestižní značku považujeme i označení *Ekoškola*. Ceníme si zároveň škol, které se mohou pochlubit tím, že jsou *Zdravými školami*. Ve výčtu zavedených certifikátů by se dalo pokračovat.

V souvislosti s tématy a otázkami, kterými se program Varianty celou uplynulou dekádu zabýval, je pro nás *dobrá škola* taková, která je *otevřená všem dětem*, *nebojí se jinakosti*, *myslí globálně, jedná lokálně*, *zajímá se o dění ve svém okolí*, *jedná v souladu s principy udržitelného života*, *vychovává nezávislé osobnosti a přemýšlivé čtenáře*. Kromě toho, že dobrá škola splňuje výše zmíněné atributy, je i školou, která se stává například *významným centrem dění v místní komunitě*. Jak ale poznáme, že je nějaká škola dobrá? Asi těžko nám tuto skutečnost odhalí celoplošné testování nebo výsledky státních maturitních zkoušek. Dozvíme se tak sice něco o znalostech žáků, nepoznáme ale, jakým dovednostem využitelným v praktickém životě se ve škole naučili. A už vůbec nevíme nic o tom, k jakým hodnotám je budoucí generace vychovávána a k jakým postojům jsou děti vedeny. Důkazem snah o vytvoření dobré školy jsou pro nás konkrétní aktivity škol, ať už se týkají realizovaných projektů, spolupráce s rodiči, sebevzdělávání a profesního rozvoje či zapojení se do komunitních akcí spolu s dalšími partnery v obci.

V následující kapitole naleznete stručné shrnutí z šesti tematických workshopů, které jsme připravili pro účastníky setkání *Dobrá škola 21. století*. Zaměřili jsme se na témata, kterými se dlouhodobě zabýváme a která, dle našeho názoru, souvisí s tím, čemu by se mohlo říkat „dobrá škola“. Doprovodným sedmým workshopem byl workshop pro žáky a studenty.

Dobrá škola je taková, která dělá různé projekty, které žáky zajímají, spolupracuje s jinými zařízeními (muzei apod.), inspiruje svoje žáky, má „studentskou radu“ – zástupci studentů zde prezentují názory profesorům, snaží se najít různé způsoby jak školu zlepšit.

... MYSLÍ GLOBÁLNĚ, JEDNÁ LOKÁLNĚ

Vzdělávací program Varianty poskytuje od roku 2001 možnost dalšího vzdělávání současným i budoucím pedagogům. V praxi se zaměřuje mj. na zavádění globálního rozvojového vzdělávání (GRV) do prostředí českého školství.

Cílem workshopu bylo odpovědět na otázku, jak by mohla vypadat dobrá škola, která myslí globálně a jedná lokálně, a to prostřednictvím zkušeností našich partnerských škol, které se tuto vizi snažily v uplynulých letech naplňovat v rámci dvou různých projektů – *Náš společný svět* a *Světová škola*. Aktivity Základní školy ve Vejprtech, kde se dlouhodobě a koncepčně snaží prostřednictvím exkurzí, žákovských aktivit i spolupráce s rodiči začlenit události kolem nás do života školy, prezentovala Martina Nusslauerová. Další inspirací byly aktivity Střední školy a Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky ve Volyni, které uvedla Romana Šafránková, a Střední odborné školy řemesel a služeb v Děčíně prezentované Renatou Zelenkovou. Obě školy se vzhledem k uplatnění svých absolventů na trhu práce zaměřily na integraci etické spotřeby a férového obchodu do výuky a aktivit školy. Každá z nich však k tomuto úkolu přistoupila jinak. Následující text shrnuje klíčové momenty v diskusi, do které se zapojili i další účastníci workshopu svými otázkami, komentáři a postřehy.

Jako odpověď na otázku *Co podle vás činí vaši školu dobrou, tj. takovou, která myslí globálně a jedná lokálně?* zazněla především potřeba **připravit a realizovat výuku** a další školní činnosti, které vedou žáky k tomu, aby se zamýšleli nad problémy současného světa a jejich souvislostmi, dokázali na ně nahlížet z různých úhlů pohledu a dokázali formulovat možná řešení. K tomu jsou potřeba **motivovaní učitelé**, kteří jsou schopni vnímat globální problematiku se zájmem o její řešení, mají možnost dalšího vzdělávání, jsou otevření vůči sobě vzájemně, vůči společnosti a jsou připraveni na negativní postoje nejen ve svém okolí a v neposlední řadě tvoří tým. Zazněla zde i potřeba věnovat **pozornost přesahům školních aktivit** do veřejného života, do rodin apod. Shoda panovala v klíčové **roli vedení**, které musí takové směřování školy aktivně podporovat.

Postoj *Proč je podle vás globální rozměr ve škole důležitý?* nejlépe vystihuje názor Martiny Nusslauerové: *„S globální problematikou se setkáváme denně, a to neuvědoměle, nezáměrně a stále si naše chování nedáváme do souvislostí s problémy na druhém konci světa. Proto si myslíme, že již v základní škole je dobré témata otevírat,*

a to přijatelnými a nenásilnými aktivitami, které by v dětech měly vzbuzovat zájem o celý svět, nejen o svůj domov a své okolí. Škola by zde měla nabízet erudované a ověřené informace, a tím rozvíjet pozitivní postoje žáků k sobě samým a následně ke svému okolí, společnosti a světu."

Jelikož prezentující školy začleňovaly globální a rozvojová témata do výuky v rámci víceletých projektů *Náš společný svět* a *Světová škola*, řešila se i otázka, co se za dobu účasti na projektech ve škole změnilo. Příkladem může být Volyně, kde sice *projekt Světová škola* již skončil, ale studenti s tématem Fair Trade (které si škola zvolila v rámci projektu za ústřední) i nadále pracují. Při ohlédnutí zpátky se podle Romany Šafránkové podařilo zvýšit motivaci a schopnost žáků aktivně se podílet na řešení globálních problémů, žáci nemají problém sami prezentovat témata GRV a aktivně a rychle se zapojit do řešení místních i globálních problémů. Sami přesvědčili podnikatele ve Volyni, městě s 3 000 obyvateli, k prodeji fair-tradových výrobků v obchůdku s dárky a v soukromé i školní cukrárně. Své znalosti a postoje šíří dál mimo lokalitu školy. Požádali zároveň Asociaci pro Fair Trade a Ekumenickou akademii o udělení certifikátu *Fair Trade škola*. Podmínkou je splnění 5 kritérií a hlavně další propagace Fair Trade na veřejnosti.

Neméně důležitá diskuse se věnovala doporučením pro školy, které s globálními tématy začínají. V Děčíně se v rámci tématu Fair Trade osvědčilo zaměřit se na jeden produkt či plodinu (káva, banány) a na něm ukázat klady, ale i zápory globálních procesů od vypěstování a výroby až po naši spotřebu.

Martina Nusslauerová z Vejprt shrnula důležité otázky či body, nad kterými by se pedagogové spolu s vedením školy měli na začátku zamyslet: *Jsou v rámci ŠVP témata GRV, která nás oslovují? Chceme se jimi zabývat? Jsou na naší škole dostatečně nadšení a motivovaní pedagogové? Máme zázemí, podporu vedení, přístup k informacím, možnost vzdělávání se v GRV? Umožňuje nám škola obhajovat naše postoje? Komunikuje škola s širší veřejností? Spolupracujeme v pedagogickém sboru nebo užších týmech?*

Romana Šafránková zdůraznila, že se zájemci o začleňování GRV témat nesmí nechat odradit případnou neochotou svých kolegů či nezájmem veřejnosti: *„Hlavní je, že se nám podaří vzbudit zájem alespoň u hrstky žáků nebo studentů a nějakým způsobem je přesvědčit, že má smysl se aktivně podílet na řešení problémů jak na úrovni místní, národní, tak i mezinárodní. I malá skupina žáků nebo studentů stačí k tomu, aby díky velké motivaci přesvědčila a vzbudila zájem i u ostatních."*

Na konci workshopu byl prostor věnován společnému shrnutí, jak by měla vypadat *dobrá škola, která myslí globálně a jedná lokálně.*

DOBRÁ ŠKOLA MYSLÍCÍ GLOBÁLNĚ, JEDNAJÍCÍ LOKÁLNĚ:

- Vede k zodpovědnosti učitele i žáky.
- Nebojí se kontroverzních témat a problémů.
- Je otevřená nápadům, názorům i všem zájemcům.
- Zajímá se o místo, kde působí/nachází se.
- Aktivně řeší lokální problémy a funguje šetrně k životnímu prostředí.
- Učitelé, žáci i rodiče jí důvěřují.
- Vede k empatii, porozumění a toleranci.

Dobrá škola je taková, která nebrání studentům v jejich snech a podporuje v nich rozvíjení nadání a nepotlačuje identitu a osobnost jednotlivce, nesnaží se z nich udělat stádo stejných ovcí. Podle mého názoru je velmi důležité, aby každý měl svou vlastní osobnost a vlastní názor.

... SE ZAJÍMÁ O DĚNÍ VE SVÉM OKOLÍ

Škola jako významný komunitní hráč bylo téma dalšího workshopu. Inspirací mohou být školy, které v uplynulých letech získaly ocenění *Světová škola* nebo školy zapojené do pilotního projektu *Active Citizens* podpořeného organizací British Council. Právě jejich zástupce (pedagogy i žáky) jsme se rozhodli pozvat na workshop *Dobrá škola se zajímá o dění ve svém okolí*, aby tu prezentovali proces i výsledky své činnosti.

V úvodu workshopu byli všichni účastníci vyzváni, aby se zamysleli nad otázkou: *O co všechno se podle vás může škola ve svém okolí zajímat?* Všechny své nápady zakreslovali na společný papír s obrázkem školy. Na papíře se tak postupně objevovaly kresby znázorňující například zeleň, komunikace, odpadky, památky, kulturní zařízení, symboly připomínající historické události, zobrazeni byli také lidé – mezi nimi děti i senioři, nechyběl ani místní úřad nebo třeba továrna. Ukázalo se, že se v našich každodenních životech setkáváme s řadou věcí a událostí, o které bychom se měli zajímat. A že v našich obcích – komunitách působí celá řada aktérů, kteří by se měli společně snažit přispívat ke zlepšení situace a stavu věcí, jež nás obklopují. Celá skupina diskutovala krátce o tom, co to znamená být *aktivním občanem* nebo koho tak lze označit.

Poté už dostali slovo zástupci dvou středních škol zapojených do projektu *Active Citizens*. Jejich prezentace směřovaly k odpovědím na otázky: *Co konkrétního jste udělali pro to, abyste mohli říci, že jste aktivními občany? Co se vám povedlo? Co byste příště mohli vylepšit nebo udělat jinak?*

Žáci ze Střední školy strojní, stavební a dopravní v Liberci se za podpory svých pedagogů rozhodli pomoci sluchově znevýhodněným spoluobčanům k lepšímu zapojení do veřejného života. Charitativní akce, kterou uspořádali, nesla název *Pomozte během*. Hlavní aktivitou byl běh kolem Benešova náměstí pro širokou veřejnost, přičemž výtěžek z dobrovolného startovného byl pak použit na nákup kompenzačních pomůcek pro neslyšící, které umožní sluchově znevýhodněným využívat služeb Krajské vědecké knihovny v Liberci. Ta se stala i hlavním partnerem celého projektu a v jejích prostorách probíhaly i doprovodné aktivity pro děti ze základních škol. Žáci získali ke spolupráci i další partnery, aby jim pomohli akci propagovat, zorganizovat a medializovat.

Další prezentující školou bylo Gymnázium z Mnichova Hradiště. Iva Dobiášová představila v rámci workshopu školní projekt *Setkání nad knihou*, za jehož cíl si žáci gymnázia zvolili uspořádání čtyř mezigeneračních setkání pro seniory. Při nich seniorům předčítali z jejich oblíbených literárních děl, která si vytipovali na základě výsledků předchozí ankety. Společně si pak povídali a zdobili hrníčky. Za své partnery si žáci pro realizaci akce vybrali Městský úřad v Mnichově Hradišti a instituce poskytující péči seniorům. Šlo jim především o navázání spolupráce s nimi a probuzení zájmu o mezigenerační setkávání mezi obyvateli města.

Obě představené akce se ve zmíněných městech konaly poprvé a žáci i pedagogové je považují za velmi dobrý start pro vytvoření tradice. Nejen proto, aby získané dovednosti dále zužitkovali a rozvíjeli, ale aby zároveň skrze ně vedli k aktivnímu občanství i ostatní obyvatele svých měst.

V rámci workshopu vystoupila krátce také Klára Smolíková z Husitského muzea v Táboře, která uvedla příklady spolupráce muzea se školami a možnosti, jak lze společně vychovávat žáky k aktivnímu občanství. Svoje zkušenosti ze spolupráce se základními školami sdílel i Filip Hotový z Centra pro demokratické učení (Gemini o. s.), který účastníky seznámil s výstupy projektu *Kreativní demokratická škola* zaměřeného na to, jak posílit zapojení školy do života a rozvoje místní komunity.

Na závěr měli účastníci workshopu sepsat charakteristiky, jež by podle nich měla splňovat *dobrá škola, která se zajímá o dění ve svém okolí*. Mnohé úvahy účastníků byly velmi podobné. Pro ilustraci jsme vybrali několik myšlenek, které účastníci vyjádřili:

Dobrá škola je taková, která mluví se svými studenty – chce znát jejich názory, nápady, nespokojenost, rozvíjí každého studenta jako samostatnou zodpovědnou osobnost – nebrzdí jeho rozvoj.

CHARAKTERISTIKY DOBRÉ ŠKOLY, KTERÁ SE ZAJÍMÁ O DĚNÍ OKOLO SEBE:

- Aktivní ovlivňování dění v okolí školy je celou sborovnou přijímáno jako přirozená vzdělávací strategie. Tato je součástí kurikula vybraných oborů.
- Škola úzce spolupracuje s lokální komunitou a řídí se principy trvalé udržitelnosti.
- Škola umí vyjít ven ze školních vrat – výuka, projekty, výzkumy venku.
- Škola sleduje aktuální dění a konstruktivně na něj reaguje, není lhostejná k tomu, co se děje kolem ní.
- Škola spolupracuje s organizacemi – neziskovými, soukromými či příspěvkovými na projektech, které mají veřejně prospěšný charakter.
- Žáci školy se mohou podílet na chodu školy prostřednictvím svých zástupců nebo i samostatně. Jsou si vědomi svých práv.
- Žáci diskutují o problémech v okolí školy a veřejně se k nim vyjadřují. Dle svých možností se zapojují do jejich řešení.
- Škola se účastní komunitního plánování (nebo ho pomůže rozhýbat).
- Škola sleduje reakce na své aktivity.
- Škola, která se ráda učí.

... SE NEBOJÍ JINAKOSTI

Cílem Variant bylo od počátku obohatit vzdělávání v ČR a veřejný prostor o téma *respekt k jinakosti*. V minulých letech jsme významně přispěli k etablování tohoto tématu v kurikulu škol v podobě MKV na všech stupních. Dnes navazujeme na formální zařazení tohoto tématu snahou napomoci školám ke skutečné přeměně prostředí škol v inkluzivní, jinakost respektující a otevřené instituce.

Workshop uvedl svou osobní zkušeností Jiří Trunda, který společně s kolegy vybudoval ZŠ Londýnskou v Praze jako místo, které přeje vzdělávání a jinakosti. Škola vtahuje do svých aktivit děti, rodiče i veřejnost. Dnes Jiří Trunda působí jako ředitel ZŠ Vratislavova na Praze 2 a svou zkušenost s formováním otevřené školy předává mimo jiné také na katedře Centrum školského managementu Pedagogické fakulty UK v Praze.

Zadání pro práci ve skupinách bylo nalézt konkrétní obsah pro školu *vstřícnou k jinakosti*. Vycházeli jsme z toho, že pokud má být jinakost ve školách standardem, je nutné naplnit ji obsahem. Běžně je používán pojem respekt k jinakosti, který je ale v současnosti vyprázdněn. Proto jsme společně s účastníky workshopu ve třech skupinách zaměřených na potřeby a přání dětí, rodičů a učitelů hledali, co by mohlo být jeho náplní. Mezi potřeby nalezené ve skupinách účastníky workshopu patřily: **bezpečí** (dochází ke změně obsahu vzdělávání), **pravidla** (ztotožněná nejen dětmi), **autonomie** (možnost se rozhodnout a možnost tvořit), **vzor** (nejen pedagoga), **podpora** (potřeba průvodce poznáním), **úspěch** (zažít ve škole úspěch). Z pohledu rodičů také **partnerství**, **radost z učení**, **profesionalita**, **předávání sociálních kompetencí**. Dále například ve skupině pedagogů zaznělo: **být připraven na jinakost svým vzděláním**, **podpora rodičů** a **znalost prostředí rodin žáků**, **respektování individuality učitele**, **odborná pomoc**, **asistenti a pomůcky pro výuku**.

Dobrá škola je taková, která dává možnost studentům, aby se zaměřili na obory, které je zajímají, dokáže studenty připravit na další studium, dokáže žáky zaujmout výukou, dělá vše proto, aby se žákům dobře pracovalo.

Jiří Trunda na příkladu ZŠ Vratislavova a ZŠ Londýnská popsal, jak proběhla proměna školy, pedagogů, rodičů a dětí směrem k promyšlenému zahrnování svých potřeb a potřeb komunity. Jak a k jaké změně ve škole došlo. Zmínil, jak se škola v Londýnské proměnila také v očích laické a odborné veřejnosti. Škola se stala pilotní školou RVP, což jí umožnilo vybudovat originální školní vzdělávací program vycházející z potřeb všech ve škole zainteresovaných.

V navazující diskuzi se hovořilo o tom, že pokud se škola bude ptát na potřeby a přání těch, kteří se pohybují na půdě školy (učitelé, děti a rodiče), pak bude možné nastolit ve škole klima respektu k jinakosti. K tomu je ale nutná odvaha učinit změny v myšlení všech ve škole, v organizaci školy a také ve strategiích, které škola uplatňuje.

... JEDNÁ V SOULADU S PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Vedení čtvrtého workshopu se ujal Břetislav Svozil, ředitel Základní a Mateřské školy Deblín, Brno-venkov, spolupracující s programem Varianty na mezinárodním projektu *Světová škola*. Koncept *Světové školy* se opírá o filozofii **UČ SE – ZJIŠŤUJ – JEDNEJ**, a tím podporuje školní týmy v aktivní angažovanosti týkající se environmentální udržitelnosti v kontextu rozvoje a spravedlivých obchodních vztahů. ZŠ v Deblíně se dlouhodobě profiluje jako škola, která je budována na principech trvalé udržitelnosti (dlouhodobá spolupráce s lokálními, ale i regionálními a nadregionálními aktéry). Pana ředitele jsme pozvali, protože jeho škola je reálným příkladem toho, že udržitelný rozvoj, jedno z témat globálního rozvojového vzdělávání, kterému se Varianty věnují, může fungovat v praxi, a to i na malé venkovské škole.

Samotný workshop odpovídal na otázku: *Jak by měla vypadat dobrá škola, která funguje v souladu s principy udržitelného rozvoje?* Workshop byl rozdělen do tří základních částí.

V úvodu se všichni zúčastnění zamysleli nad otázkou: *Co to znamená trvale udržitelná škola?* Poté následovala první teoretická část, kde došlo k vymezení základních pojmů a vztahů mezi nimi – globalizace, lokalizace – glokalizace a trvalá udržitelnost. K tomu posloužily různé grafy a obrázky, díky nimž bylo možné si tyto abstraktní pojmy představit.

Druhá část workshopu byla orientovaná na praktickou ukázku komunitní školy v Deblíně jako školy jednající v souladu s principy udržitelnosti. Byly představeny především výstupy z několikaletého projektu, jehož hlavním partnerem je MU Brno, např. *Atlas Deblínska* nebo vlastivědná učebnice *Deblínsko: na cestě k trvalé udržitelnosti*, které podporují žáky v poznávání blízkého okolí a odvozují z těchto poznatků složitější souvislosti.

Ve třetí aplikační části byly doporučeny konkrétní postupy, jak najít významné aktéry v lokalitě/regionu, jak s nimi komunikovat, jak prezentovat a dále šířit dílčí úspěchy, jak za pomoci žáků hlubinně porozumět komunitě/prostředí, ve které/m se škola nachází ad. Výstupem byla shoda v tom, že trvalá udržitelnost by měla být vlastně systémem fungování celé školy, ve kterém by se měly zrcadlit všechny pilíře udržitelného rozvoje – společnost, ekonomika, životní prostředí.

Na samotný závěr byli účastníci vyzváni, aby stručně charakterizovali školu, která dle jejich názoru může být označována jako **trvale udržitelná.** Níže naleznete přehled výstupů tak, jak je formulovali sami účastníci workshopu:

TRVALE UDRŽITELNÁ ŠKOLA JE:

- Škola, která nezanikne.
- Škola schopná adaptace, inovace.
- Naplněná škola.
- Škola reflektující místní specifika.
- Škola, která tvoří celý systém.
- Škola kladoucí důraz na kvalitu.

... VYCHOVÁVÁ NEZÁVISLÉ A PŘEMÝŠLIVÉ ČTENÁŘE

Varianty se v posledních letech intenzivně věnují také podpoře čtenářství a čtenářské gramotnosti. V současné době jsme zapojeni do projektu *Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství* (www.ptac.cz), v rámci něhož se ve spolupráci s dalšími čtyřmi neziskovými organizacemi snažíme pomoci integrovat jednotlivá průřezová témata do výuky na vybraných základních školách a posílit zároveň čtenářskou gramotnost českých školáků. V našich lekcích využíváme často metody programu *Čtením a psaním ke kritickému myšlení* (RWCT), proto jsme na workshop pozvali naši projektovou kolegyni, šéfredaktorku *Kritických listů* a lektorku kritického myšlení Kateřinu Šafránkovou, která se zaměřuje na kurzy pro češtináře a nečtenáře. Pozvání přijaly také Anna Chocholová a Zdena Tuzarová ze ZŠ Norská v Kladně, taktéž lektorky kritického myšlení. Cílem workshopu bylo odpovědět si na otázku: *Jak rozvíjet čtenářství ve škole?*

V úvodu účastníci zapisovali své stanovisko a komentáře do tabulky *Tvrzení o čtení a čtenářství ve škole*.

TVRZENÍ	ANO (souhlasím) x NE (nesouhlasím)	KOMENTÁŘ
1. Žáci by měli mít někdy možnost číst ve škole knihy, které si sami vybrali (nikoli knihy z povinné či doporučené četby).		
2. Čtení je svou podstatou sociální jev, společenský akt. Nejedná se o individuální záležitost.		
3. Žáci by měli mít možnost pravidelně nerušeně potichu číst ve škole knihy podle svého výběru. Tento čas musí být součástí rozvrhu.		
4. Ve škole by mělo vzniknout čtenářské společenství, komunita čtenářů.		
5. Nezbytnou podmínkou rozvoje čtenářství ve škole je dostatek knih přímo ve třídě, na chodbách, v knihovně a volný přístup k nim.		

TVRZENÍ	ANO (souhlasím) x NE (nesouhlasím)	KOMENTÁŘ
6. Žáci by měli vnímat své učitele jako čtenářské vzory. Měli by je vídat při čtení.		
7. Učiteli se může podařit rozečíst i žáka, který pochází ze čtenářsky nepodnětného prostředí.		
8. Rozvoj čtenářství není jen záležitostí češtinářů. Měli by k němu přispívat učitelé všech naučných předmětů.		

Poté si účastníci vyzkoušeli část dílny čtení tak, jak ji v kladenské základní škole realizují s dětmi Anna Chocholová a Zdena Tuzarová, a také se seznámili s tituly knih, které jsou u dětí v současné době oblíbené. Dílna čtení je celoroční systém práce, který pomáhá žákům v tom, aby se stali skutečnými čtenáři. Vychází z programu RWCT a nabízí možný způsob, jak rozvíjet čtenářské dovednosti a vytvářet ve třídě čtenářské společenství. Účastníkům jsme také doporučili metodickou příručku *Čtenářská gramotnost ve výuce*, která představuje celý systém dílny čtení a současně je podrobným komentovaným návodem, jak zavést dílnu čtení do praxe. Tuto příručku si zájemci mohou bezplatně stáhnout na webových stránkách Výzkumného ústavu pedagogického, viz: www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/11/ctenarskagramotnost_final.pdf.

V závěru workshopu účastníci porovnávali své názory na výběr představených knih s ostatními, sdíleli své zkušenosti s lektorkami a diskutovali o desateru *Naše přesvědčení o čtenářství ve škole*.

NAŠE PŘESVĚDČENÍ O ČTENÁŘSTVÍ VE ŠKOLE:

V zemích čtenářsky úspěšných se obecně důvěřuje tomu, že:

1. Čtenářskou gramotnost nelze rozvíjet u dítěte, které nepoznalo radostný prožitek z četby. Čím dříve si dítě četbu oblíbí, tím snáz bude rozvíjet čtenářské dovednosti.
2. Čtenářská gramotnost je zásadním předpokladem školního i životního úspěchu každého dítěte v naší škole.
3. Škola může pomoci každému dítěti, aby se stalo celoživotním nezávislým a přemýšlivým čtenářem – i tehdy, když chybí rodinná podpora.
4. Každý učitel je dnes současně učitelem jak svého předmětu, tak i čtení.

5. Pomáhá, když před každé dítě klademe vysoké cíle ve čtenářství a čtenářské gramotnosti s ohledem na jeho momentální možnosti a potřeby.
6. Pomáhá, když dáváme dítěti najevo neochvějnou důvěru, že s naší pomocí vysokých čtenářských cílů dosáhne.
7. Rozvoj čtenářské gramotnosti vyžaduje, aby dítě bylo obklopeno texty a snadno přístupnými rozmanitými knihami.
8. Dokud se dítě nestalo čtenářem, musí mít možnost zcela svobodné volby při výběru toho, co chce číst. Teprve potom je čas na kultivaci čtenářství a cílený rozvoj čtenářských dovedností.
9. Dítě potřebuje pro rozvoj čtenářství a čtenářské gramotnosti vidět, že dospělí čtou. Doma jsou čtenářskými vzory rodiče a ve škole učitelé.
10. Čtení je třeba věnovat čas: jde jak o dostatek času, tak o pravidelnost a četnost příležitostí ke čtení.

Stojí za to i u nás tato výchozí přesvědčení prodiskutovávat, hledat širokou odbornou shodu i publicitu, a pak i možnosti, jak tato přesvědčení uplatnit ve školství – v řízení i ve výukové praxi?

Více na: **www.kritickemysleni.cz**.

... JE OTEVŘENÁ VŠEM DĚTEM

Rovné příležitosti ve vzdělávání jsou jedním z dalších témat, kterým se program Varianty dlouhodobě věnuje. Spolu s dalšími organizacemi a odborníky se snažíme upozorňovat na silně selektivní charakter českého vzdělávacího systému, v jehož důsledku jsou šance dětí pocházejících ze znevýhodněného prostředí na získání kvalitního vzdělání výrazně nižší než u ostatních dětí. Protože „otevřenost všem dětem“ považujeme za klíčovou charakteristiku kvalitní školy, věnovali jsme samostatný workshop i tomuto tématu. Na rovné příležitosti i obecněji na lidská práva jsou rovněž zaměřeny mnohé projekty Variant, např. projekt *Pojďte do školy* ukončený v roce 2011 stejnojmennou publikací nebo v současné době probíhající projekt *Respekt nebolí*.

K účasti na workshopu jsme vybrali dvě základní školy, které se cíleně snaží budovat otevřené prostředí – ZŠ Poběžovice a ZŠ Klobuky – a nevládní organizaci Liga lidských práv, která zavedla certifikaci škol podporujících spravedlivé podmínky pro všechny děti. Certifikát Férová škola a podmínky jeho přidělení (inkluzivní principy v ŠVP, motivace ke vzdělávání na dané škole, různorodost tříd, asistent pedagoga, bezpečné a příznivé prostředí školy apod.) představila v úvodu workshopu Iva Pikalová.

Daniela Doskočilová, ředitelka ZŠ Klobuky, pak popsala, jakým způsobem se snaží tyto body na škole naplňovat a jaké překážky jim v tom brání. Právě Základní škola v Klobukách je jednou z těch, které v nedávné době zmíněný certifikát získaly.

Podobně popsaly svou denní praxi i Marie Pittnerová, Alena Zítková a Petra Vaňková ze ZŠ Poběžovice. Do školy dochází velké procento žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, z nichž velká část navíc pochází ze sociálně znevýhodněných rodin. Výzvu pro školu představuje také zajištění dostatečné mimoškolní nabídky aktivit (nejen) pro množství žáků, kteří dojíždí ze širokého okolí.

Po úvodní části jsme využili velkého papíru s obrázkem školy a jejím okolím, který byl vytvořen účastníky v rámci předchozího workshopu *Dobrá škola se zajímá o dění ve svém okolí*. Škola otevřená všem dětem byla vizualizována jako ideální stav, k jehož naplnění vede dlouhá cesta, při níž je nutné překonávat řadu překážek. Účastníci vzápětí dostali za úkol zamyslet se nad tím, čím je taková škola v ideální podobě charakterizována. Při diskusi jsme naráželi na to, že představa je poměrně podobná, ovšem, za existence mnoha současných překážek, a naopak za absence systematických podpůrných opatření, velmi obtížně realizovatelná.

Cílem workshopu bylo odnést si některá konkrétní doporučení toho, jak lze i přes současná omezení otevírat školy i žákům s nejrůznějšími potřebami. Účastníci proto na závěr workshopu hledali v menších skupinkách konkrétní opatření, kterými se již dnes přibližují ideálu školy otevřené všem dětem:

ZNAKY OTEVŘENÉ ŠKOLY:

- Ředitel = nositel vize, člověk na svém místě.
- Vůle vedení i učitelů pracovat s jakoukoli odlišností.
- Smysluplná výuka.
- Dobrá spolupráce a komunikace s rodiči.
- Včasná a pravdivá informace od rodičů, aby se škola mohla připravit.
- Zajištění asistentů pedagoga.
- Škola má peníze.
- Škola nenálepkuje.
- Táhneme za jeden provaz.
- Z inkluze mají prospěch všichni.

JAK TO VIDÍ ŽÁCI?

V posledním workshopu stáli v centru zájmu žáci a studenti pozvaných škol. I ty čekal za pomoci lektorek z Variant úkol definovat charakteristiky dobré školy. Na úvod odpovídali studenti v otevřené diskusi na dotazy: *Máte za sebou prohlídku školy Open Gate, jaká vidíte pozitiva této školy, jaká negativa? Co byste využili pro svoji školu? Co byste nechtěli, aby ve vaší škole bylo tak, jako v Open Gate?*

Studenty překvapila obrovská disciplinovanost, píle a cílevědomost jejich vrstevníků z Open Gate, ne všichni by však chtěli na této výběrové škole studovat. Některým se nelíbil školní řád, který, dle jejich úsudků, neposkytoval studentům mnoho osobního volna. Naopak byli velmi nadšeni vybaveností učeben, knihovny a sportovního areálu, možností zajezdit si na koních, ale i jídelnou s výběrem z několika variant jídel. Některým se líbily i školní uniformy. Jiní poukazovali na jistou sociální i prostorovou izolaci této školy.

Po úvodní diskuzi následovala hlavní část workshopu nazvaná **ULICE, VE KTERÉ STOJÍ NAŠE ŠKOLA**. Studentům bylo na panelech ukázáno 12 komiksově překreslených fotografií lidí, kteří žijí nebo pracují v jedné ulici, velká většina z nich jsou cizinci, imigranti apod. Studenti si panely prohlédli a poté v nich byla evokována situace: *Představte si, že na těchto panelech jsou lidé, kteří žijí anebo pracují v ulici, ve které je vaše škola. Některé znáte, denně je potkáváte, nakupujete u nich, některé jste nikdy neviděli. Jsou to vaši sousedé. Spolu s vámi tvoří jakousi komunitu. Každý je odjinud, každý má svůj životní příběh, jejich děti jsou možná vašimi spolužáky.*

Studenti nejdříve ve dvojicích o jednotlivých lidech na obrázcích diskutovali. Obsah jejich rozhovoru se opíral především o otázky typu: *Co byste o těchto lidech mohli dle fotografií říci? Jaký je váš první dojem? Kdo je vám sympatický?* Na závěr si každá dvojice určila, s kým by se chtěla lépe poznat a vybrala podle toho jednu postavu. Studenti konstatovali, že je velmi ovlivnil první dojem ze vzhledu osob na fotografiích, místo, kde v ulici stojí, a především výraz v jejich tvářích. Usměvavý mladý muž s dredy u studentů vyhrál na plné čáře jako „pohodář“, každý ho chtěl mít ve skupině. Naopak seriózně vyhlížející, ale zasmušilá dvojice muže a ženy v nich nevzbuzovala pocit z příjemné komunikace mezi nimi, ani zájem o seznámení a spolupráci. Postava mladé ženy v ulici, stojící u čajovny, vzbuzovala sympatie u všech. Studenti jí okamžitě „přisoudili“ vlastnictví této čajovny a možná proto u nich „zabodovala“. Přáli by si totiž, jak se i v dalších fázích workshopu potvrdilo, podobné místo na vlastní škole. Místo, kde by se scházeli, poslouchali oblíbenou muziku a diskutovali.

V další fázi workshopu dostali studenti 12 kartiček s životními příběhy zobrazených lidí, které pak měli za úkol přiřadit k jednotlivým obrázkům podle vlastního uvážení. Ukázalo se, že většina jejich přiřazení k obrázku byla chybná. Volby totiž byly často ovlivněny stereotypním vnímáním, předsudky. Proto bylo důležité společně tyto předsudky pojmenovat a vysvětlit si, jakým způsobem funguje sociální percepce a jaká jsou její úskalí. Na závěr této fáze workshopu byly kartičky na obrázcích osob přeskupeny tak, aby odpovídaly skutečnosti a studenti měli možnost prohlédnout si správný výsledek. S postavou, kterou si studenti už v první fázi workshopu vybrali, měli nyní připravit rozhovor do školního časopisu. Případně měli vymyslet, jak by daného člověka pozvali na nějakou školní akci nebo zapojili do školního projektu.

V závěru workshopu si studenti snažili utřídit nápady, myšlenky a představy týkající se odpovědi na otázku: *Co je to Dobrá škola?* pomocí volného psaní. Na počátku jejich idejí byla věta: ***Dobrá škola je taková, která…*** Myšlenky studentů jsme použili v jednotlivých kapitolách jako motta a zbývající uvádíme v podobě, jak je účastníci vyjádřili:

DOBRÁ ŠKOLA JE TAKOVÁ, KTERÁ…:

- Podporuje mezinárodní projekty s důrazem na zdokonalení jazyka.
- Má hodné učitele a žáci s nimi mají dobrý vztah.
- Dobře přistupuje ke studiu a má dobré učitele.
- Ve které si učitelé umí poradit a mají vše pod kontrolou.
- Má vzdělané učitele.
- Ve které jsou určena pravidla, která se dodržují.
- Ve které mají žáci respekt z učitelů.
- Ve které se pořád něco děje (školní projekty).
- Snaží se vyhovět všem požadavkům žáků.
- Poskytne k výuce nějaké věci, díky kterým bude žáky výuka (více) bavit.
- Naučí toho děti za 9 let co nejvíce.
- Inspiruje svoje žáky.
- Snaží se, aby dětem ve škole chutnalo, má dobrou školní jídelnu :).
- Snaží se najít různé způsoby, jak školu zlepšit.
- Má dobrý vztah s žáky.

Dobrá škola je taková, která...

- Zodpovědně vybírá zaměstnance.
- Nás naučí zodpovědnosti za své činy.
- Kde mají všichni společný cíl – zápal.
- Klade velký důraz na výuku cizích jazyků.

Dobrá škola je taková, která...nevyčleňuje děti jiné národnosti – Romy, Vietnamce atd. která nepotlačuje individualitu a jedinečnost každého z nás, neomezuje a nesoudí studenty kvůli jejich vzhledu...dává dostatek prostoru žákům pro jejich seberealizaci.

Tržiště zajímavých školních projektů

Jak už název kapitoly napovídá, v rámci setkání *Dobrá škola 21. století* byl dán prostor také přímé prezentaci škol a organizací, které pracují originálním a inovativním způsobem a snaží se přinést svým žákům a spolupracujícím institucím zajímavé podněty využitelné v reálném životě. Sešla se tu pestrá nabídka aktivit, prezentující i účastníci měli jedinečnou příležitost výměny a sdílení zkušeností, stejně jako hledání nové inspirace pro svoji činnost. Tvůrčí atmosféru, která na místě panovala, není možné přenést na papír, nabízíme proto alespoň stručný přehled toho, co bylo v rámci tržiště představeno spolu s internetovými odkazy pro možné doplnění dalších konkrétních informací. O činnosti některých škol a organizací jste se mohli dozvědět také v předchozí kapitole věnující se jednotlivým workshopům.

Dobrá škola je taková, která... nás připraví na život tak, abychom si mohli splnit své sny...

INSPIRACE ZE ŠKOL

STŘEDNÍ UMĚLECKOPRŮMYSLOVÁ ŠKOLA A VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA TURNOV

Škola spolupracuje s programem Varianty na tříletém projektu *Respekt nebolí* a podílí se na vytváření metodiky k výuce o lidských právech. V rámci projektu jsou zároveň realizovány školní projekty, v nichž se studenti aktivně zapojují do ochrany lidských práv ve svém okolí. Více na www.sups.info.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA SION J. A. KOMENSKÉHO, HRADEC KRÁLOVÉ

Mottem této Základní školy je: *„Škola ušitá na míru. Škola plná života. Škola pro život.“* Na akci *Dobrá škola 21. století* byl prezentován projekt zaměřený na individualizované vzdělávání. Více na www.sion.cz/zs/sum/index.html.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA DEBLÍN, BRNO – VENKOV, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

ZŠ a MŠ Deblín je komunitní školou nesoucí označení *Světová škola*, která svým zaměřením zohledňuje lokální a regionální zvláštnosti, připravuje a motivuje žáky a ostatní spoluobčany pro celoživotní vzdělávání. Dlouhodobě se profiluje jako škola, která je budována na principech trvalé udržitelnosti (dlouhodobá spolupráce s lokálními, ale i regionálními a nadregionálními aktéry). Mottem této školy je: *„Škola jako učící se organizace.“* Škola mj. spolupracovala na přípravě *Atlasu Deblínska* či vlastivědné učebnice *Deblínsko: na cestě k trvalé udržitelnosti*, na kterých se podíleli také obyvatelé Deblína, pedagogové MU Brno, TUL Liberec, CZP UK v Praze a další aktéři. Více na www.zs.deblin.cz.

OBCHODNÍ AKADEMIE, LYSÁ NAD LABEM

Klíčová hesla k prezentaci školy jsou: *„Zahraniční odborná praxe žáků“*, *„Projekty Comenius a Leonardo da Vinci“* či *„Rozšířená výuka cizích jazyků“*. Více na www.oalysa.cz.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA KLADNO, NORSKÁ

Tato škola byla zapojena do tříletého projektu Variant *Pojďte do školy* zaměřeného na podporu sociálně znevýhodněných dětí. Na škole probíhalo dlouhodobé vzdělávání pedagogů, kteří se také účastnili série kulatých stolů, na nichž zástupci škol, poraden, úřadů a různých institucí diskutovali o možnostech rozvíjení inkluzivního vzdělávání. Více na www.4zskladno.cz.

CÍRKEVNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA LOGOPEDICKÁ DON BOSCO A MATEŘSKÁ ŠKOLA LOGOPEDICKÁ PRAHA 8

Škola na setkání prezentovala následující projekty: *Individuální a kolektivní logopedická intervence a logopedická poradna*, *Výuka etické výchovy v 6.–9. ročníku s týdenním výjezdem*, *Zahrada Don Bosco: projekt víceúčelové zahrady a logopedického hřiště*, *Figurková školička: ve 2. a 3. ročníku si hrajeme na šachy*, *Dramatický soubor Karlík*. Více na www.donbosco.cz.

GYMNÁZIUM A SPORTOVNÍ GYMNÁZIUM PRAHA 10, PŘÍPOTOČNÍ

Škola byla zapojena do projektu Variant *Náš společný svět* a do vlastních projektů s podobnými cíli *Individuální mobilita žáků* a *Objevování Evropy*. V minulých letech se v rámci každoročně konaného Dne exkurzí uskutečnily ve spolupráci se Společností pro Fair Trade tři dílny pro studenty; cílem semináře *Ochrana životního prostředí* bylo lépe vyřešit třídění odpadu ve škole. Dále se škola zapojila do projektu Česko-německého fóra mládeže *Tvoje škola – tvoje šance*, jehož cílem bylo ukázat mládeži, jak důležité je podílet se na rozvoji občanské společnosti a jejím dění. Tradiční společná akce *Školní Vánoce* byla pod vlivem hesla *„Náš společný svět“* poslední dva ročníky pojata ve společné barvě – červené a bílé. Celá škola se tak kromě společné práce na získání co nevyšší finanční částky pro „na dálku adoptovaného“ indického studenta spojila i vizuálně. Více na www.gsgpraha.cz.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA T. G. MASARYKA PODĚBRADY

Škola je zapojena do projektu *Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství,* který realizuje program Varianty s dalšími partnerskými organizacemi. Z hlediska tohoto projektu je zajímavé, že škola vytvořila předmět *Výchova pro život*, který propojuje osobnostní a sociální výchovu, globální výchovu a také např. ekonomickou gramotnost. Tento předmět doplňují pravidelné výjezdy se žáky. Kompletní informace k rozvoji čtenářství ve škole najdete na www.zstgmpodebrady.cz.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA VEJPRTY

Škola byla zapojena mj. do tříletého projektu Variant *Náš společný svět.* Další realizované projekty se zaměřovaly na jednotlivá průřezová témata, na oblast prevence kriminality a zneužívání drog, na výchovu k péči o zdraví nebo na využití ICT v práci se žáky 1. stupně s ohledem na žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Škola byla v minulosti zapojena také do projektu pořádaného ZŠ v Königswalde, jehož každoročním vyvrcholením je festival konaný k příležitosti *„Dne jazyků“* za podpory projektu Rady Evropy a Evropské unie. Několik let spolupracovala zároveň s víceletým gymnáziem v Annabergu v rámci projektu *Příhraniční spolupráce v oblasti školství v regionu Krušnohoří.* V rámci tohoto projektu navštěvují vybraní žáci školy týdenní vyučování na Gymnáziu v Annabergu. Škola spolupracovala také se základními školami v Sasku. Více na http://zsvejprty.otevrena-skola.cz/.

SOŠ ŘEMESEL A SLUŽEB DĚČÍN

Škola byla zapojena do tříletého projektu *Náš společný svět*, jehož cílem je integrovat globální rozvojové vzdělávání (GRV) do výuky a života školy s důrazem na rozvíjení kompetencí pedagogů pro kvalitní výuku témat GRV. V rámci projektu byly uskutečněny projektové dny s názvem *Banány aneb co je pod slupkou*, které byly směřovány nejdříve na studenty střední odborné školy a následně realizovány s pomocí studentů pro žáky ZŠ. Škola chystala rovněž projektové dny zaměřené na téma pěstování kávy a obchodu s ní. Více na www.sosruska.cz.

SŠ STROJNÍ, STAVEBNÍ A DOPRAVNÍ LIBEREC

Střední škola strojní, stavební a dopravní se zapojila do projektu Variant *Active Citizens,* v rámci kterého uspořádala akci *Pomozte během*. Výtěžek z akce byl určen na nákup kompenzačních pomůcek pro neslyšící. V současné době je škola zapojena do lidsko-právního projektu *Respekt nebolí* a velkou pozornost věnuje také dalšímu vzdělávání a celoživotnímu učení. Je místním centrem celoživotního vzdělávání při Centru vzdělanosti Libereckého kraje. Více na www.sslbc.cz.

STŘEDNÍ ŠKOLA A JAZYKOVÁ ŠKOLA S PRÁVEM STÁTNÍ JAZYKOVÉ ZKOUŠKY VOLYNĚ

Škola ve Volyni patří mezi školy nesoucí certifikát *Světová škola* udělovaný společností Člověk v tísni a je zároveň první školou v ČR, která získala titul *Fairtradová škola*. Podrobnosti o škole a dalších zajímavých projektech naleznete na www.sos-sou.volyne.cz/projekty.

GYMNÁZIUM MNICHOVO HRADIŠTĚ

Škola se v roce 2011 účastnila pilotního projektu *Active Citizens*, který podporuje občanskou angažovanost. V současné době je zapojena do lidsko-právního projektu *Respekt nebolí*. Kromě toho škola realizuje řadu dalších aktivit. Více na: www.gmh.cz.

ZŠ LONDÝNSKÁ, PRAHA

Jedním z hlavních pilířů této školy je integrace výuky jednotlivých předmětů, která má žákům umožnit pochopit svět v co nejširších souvislostech. Více na www.londynska.cz.

GYMNASIUM JIŽNÍ MĚSTO

Toto soukromé gymnázium vychází z filozofie *Vidíme svět v souvislostech.* Na akci prezentovalo své školní muzikály *Ludvík, Pekelnej škvár* a oratorium *O světostroji*. Více na www.gjm.cz.

PREZENTUJÍCÍ ORGANIZACE

PROJEKT ODYSSEA, O. S.

Činností sdružení Projekt Odyssea je pomáhat školám při zavádění osobnostní a sociální výchovy do běžné praxe. Za tímto účelem společně se školami vyvíjí metodické materiály, provádí výzkum a realizuje vzdělávací kurzy pro učitele i žáky. Sdružení je vedoucí organizací v rámci projektu *Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství.* Více na www.odyssea.cz.

EDUIN

Organizace se věnuje otázce vzdělávání ve snaze informovat veřejnost o všem, co se ve vzdělávání děje a je důležité. Mj. provozuje webový portál Rodiče vítáni. Více na www.eduin.cz.

SDRUŽENÍ TEREZA

Cílem sdružení je, aby děti měly rády přírodu a místo, kde bydlí, rozuměly životnímu prostředí a přispívaly k udržitelnému rozvoji. Od roku 1990 vytváří sdružení vzdělávací programy a materiály, které s využitím metod aktivního učení napomáhají učitelům s realizací environmentální výchovy na základních a středních školách. V současnosti se aktivit sdružení Tereza účastní přes 67 tisíc žáků z více než 600 škol z celé České republiky. Více na www.terezanet.cz.

GEMINI O. S.

GEMINI je občanské sdružení, jehož program spočívá v dlouhodobé zájmové činnosti s dětmi a mládeží. Sdružení provozuje vzdělávací sekci Centrum pro demokratické učení (CEDU) a vytváří podmínky, které vedou k rozvoji mladého člověka jako zodpovědného občana. Na základě autentického prožitku demokratických hodnot na českých školách přispívá k rozvoji občanské společnosti. Centrum zároveň poskytuje metodickou a vzdělávací podporu učitelům výchovy k občanství a koordinátorům žákovských parlamentů. Více na www.gemini-praha.org.

AGENTURA ROZVOJOVÉ A HUMANITÁRNÍ POMOCI OLOMOUCKÉHO KRAJE, O. P. S. (ARPOK)

Nevládní nezisková organizace působící v Olomouckém kraji v oblasti globálního rozvojového vzdělávání. Více na www.arpok.cz.

BRITISH COUNCIL

Partnerská organizace programu Varianty, která v současné době realizuje mj. projekt *Active Citizens*, který podporuje české střední školy v oblasti komunitního vzdělávání. Více na www.britishcouncil.org/czechrepublic-projects-active-citizens.htm.

MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA

Multikulturní centrum Praha je občanské sdružení, které zajímají otázky spojené se soužitím lidí z různých kultur v České republice i v jiných částech světa. Více na www.mkc.cz.

Dobrá škola je taková, ...kde se dobře vaří, kam chodím ráda, kde se cítím dobře, kde se nic (kromě šikany) nehrotí, ve které panují dobré vztahy a která podporuje vzájemnou toleranci, ...kde se něco naučím, ...která udělá pro svoje žáky vše co je v jejich silách..., která má dobré zázemí – čisto, teplo, útulno :) a snaží se zkrášlovat učebny, aby se nám v nich líbilo....

Dobrá škola je… aneb co si myslí Varianty

Dobrá škola je taková, kde se cítí studenti i profesoři dobře. Mají vzájemně přátelské vztahy a dokáží řeš
blémy společnou cestou. V dobré škole by mě
ale také aktivně se zapojující studenti a profe
jim mělo umožnit své nápady realizovat a tak
kde jsou si všichni blízcí a mají přátelský vzt
Měla bych na ni mít hezké vzpomínky a ráda
inovuje učící postupy, inspiruje se v zahraničí,
pouze známkami, ale i jeho osobními prioritami
co nejvíce zapojit do dění ve škole a budovat jeho samostatnost a iniciativu. Dobrá škola je taková, ve kte
vztah profesor a student přátelský, profesor není povýšený a je schopen se se studenty bavit o jiných věc
než je škola, účastní se co nejvíce dobrovolných projektů, workshopů, akcí, zahrne do učebního plánu i jiné a
vity než jen učení. Dobrá škola je taková, která, dělá různé projekty, které žáky zajímají, spolupracuje s j
zařízeními (muzei apod.)…inspiruje svoje žáky…má „studentskou radu" – zástupci studentů zde prezentují názo
profesorům…snaží se najít různé způsoby jak školu zlepšit. Dobrá škola je taková, která nebrání studentům
jich snech a podporuje v nich rozvíjení nadání a nepotlačuje identitu a osobnost jednotlivce, nesnaží se z nich
stádo stejných ovcí. Podle mého názoru je velmi důležité, aby každý měl svou vlastní osobnost a vlastní
Dobrá škola je taková, která mluví se svými studenty – chce znát jejich názory, nápady, nespolupráci
u každého studenta jako samostatnou odpovědnou osobnost – nebrzdí jeho rozvoj. Dobrá škola je taková

Jak se ukázalo v rámci úvodní diskuse, nalezení obecných vlastností dobré školy není zas tak obtížné. S drobným doplněním ji můžeme vymezit jako školu:

- Jejíž vedení má jasnou vizi rozvoje, cíleně usiluje o její naplnění a tato vize je sdílena s pedagogy, žáky i rodiči.
- V níž vedení poskytuje pedagogům prostor pro autonomní práci.
- Která deklaruje soubor hodnot, snaží se jej sdílet s rodiči i žáky a jejíž pedagogové jednají v souladu s nimi.
- Která vytváří bezpečné prostředí pro rozvoj dítěte.
- Která dále rozvíjí touhu dítěte po poznání.
- Do které chodí děti rády a kde se cítí šťastné.
- Které rodiče důvěřují.

Varianty se svým působením snaží přispívat k rozvoji svobodného a zodpovědného občana, který se orientuje v současném světě, otevřeně a kriticky přistupuje k informacím a názorům, toleruje a respektuje odlišnosti a pozitivně ovlivňuje život společnosti a prostředí, ve kterém žije. Proto bychom chtěli, aby vzdělávací a výchovný proces na českých školách měl podobné ambice. S ohledem na oblasti, v nichž se snažíme desetiletou spoluprací s různými školami po celé ČR naplňovat tento cíl, můžeme zmínit ještě několik charakteristik kvalitní školy.

Dobrá škola:

- se nebojí jinakosti;
- je otevřená všem dětem;
- vychovává nezávislé a přemýšlivé čtenáře;
- se zajímá o dění ve svém okolí;
- myslí globálně, jedná lokálně;
- jedná v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Je příznačné, že mnohé příspěvky „panelistů“ i účastníků debaty se dotýkaly rovných příležitostí ve vzdělávání. Právě toto téma vhodně ilustruje posun v diskusích o vzdělávání za poslední dekádu. V době založení Variant se veřejnost zajímala spíše o soužití „majority“ s „menšinami“ a odborný diskurz plnily úvahy o multikulturalismu a integraci (zejména Romů). Zvláštní školství bylo předmětem kritiky několika málo aktivistů a publicistů, přičemž MŠMT se pokusilo problém vyřešit formálním zrušením zvláštních škol v novém školském zákoně. Paralelně probíhal od roku 2000 u Evropského soudu pro lidská práva soudní proces, který vedl o sedm let později ke známému rozsudku *D. H. a ostatní proti ČR* týkajícího se diskriminace romských dětí ve vzdělávání. Právě mezinárodní rozměr tohoto aktu patřil mezi hlavní spouštěče intenzivní debaty o nerovných vzdělává-

cích šancích v ČR – debaty o zvyšování inkluzivity českého školství, která trvá dodnes a která dosud nemá jasné závěry.

Vývoj diskuse kolem spravedlivého přístupu ke vzdělání poukazuje na proměnu zájmu společnosti o vzdělávání obecně. Rozdíl mezi nezájmem veřejnosti o školskou reformu počátkem tisíciletí a současnou mediální smršťí nad téměř jakýmkoliv nápadem z dílny MŠMT je ohromný a je dán mnoha příčinami. Kromě nekoncepčnosti návrhů, personálních aspektů či řady závažných problémů od (ne)čerpání evropských fondů po státní maturity je za tím možné vidět dva pozitivní důvody: probuzení občanské společnosti i ve vzdělávacím sektoru (nevládní organizace, studentské iniciativy, školy samotné apod.) a kultivaci rodičů (resp. společnosti), kteří si začínají uvědomovat dlouhodobý význam kvalitního vzdělávacího systému pro budoucnost svých dětí, resp. pro konkurenceschopnost celého státu. Školství se pomalu, ale jistě posouvá z pozic přehlíženého outsidera mezi hlavní politická témata.

Utváření dobré školy má z našeho pohledu dvě roviny. Jednou je rovina samotných škol, tj. hodnoty, vize, motivace, kvalitní práce konkrétních pedagogů atd. V této rovině lze i přes malou podporu zvenčí budovat dobrou školu, v níž se respektují pedagogové, žáci i rodiče a která vede k bodům jmenovaným výše. Zároveň je tu však rovina systémová, která právě nastavuje parametry pro to, jak dlouho pedagogové takové úsilí vydrží. K nastavování smysluplných a provázaných pravidel však dochází velmi pomalu. Avšak jsou to právě jednotlivé body na systémové úrovni (otázky financování, hodnocení žáků i pedagogů, standardy učitele, zmíněné standardy průběhu výuky i jejích výstupů atd.), které je potřeba v dohledné době důkladně a transparentně promýšlet. Jejich nastavení v důsledku určí, do jaké míry bude dobrá škola v České republice běžným jevem, nebo naopak výjimkou.

Nabídka Variant (nejen) školám

Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni nabízí více než deset let informační servis a metodickou podporu v oblasti **interkulturního** (IKV) **a globálního rozvojového vzdělávání** (GRV). Nabídky našich kurzů, seminářů a workshopů využije každoročně přes 1500 zájemců, především z řad pedagogů základních a středních škol, ale také studentů různých vysokoškolských oborů, pracovníků neziskových organizací, zaměstnanců státní správy a další. Vedle vzdělávacích akcí se soustředíme také na vydávání publikací a tvorbu nových výukových materiálů zaměřených jak na jednotlivá témata IKV a GRV, tak na **moderní vyučovací metody a aktuální trendy v oblasti pedagogiky.** Podstatnou součástí naší činnosti je zároveň podpora **inkluzivního vzdělávání** a systémových opatření směřujících k desegregaci českého školství.

Dobrá škola je taková, která... dokáže žáky něco naučit, kam se žáci nebojí jít druhý den. Dobrá škola je taková, ve které není šikana, mezi žáky a učiteli je respekt a tolerance. Dobrá škola by měla mít hezké třídy a příjemnou atmosféru a měla by mít dobrou jídelnu s kvalitním jídlem. Když tak koukám na to, co tu píšu, tak žádnou dobrou školu neznám :)...

HLAVNÍ CÍLE PROGRAMU VARIANTY:

- Podpora inkluzivního prostředí a otevřeného klimatu ve školách.
- Výchova ke globální odpovědnosti.

CO NABÍZÍME:

- informační a metodický servis;
- vzdělávací kurzy a semináře;
- didaktické materiály;
- odborné konzultace;
- asistenci školám.

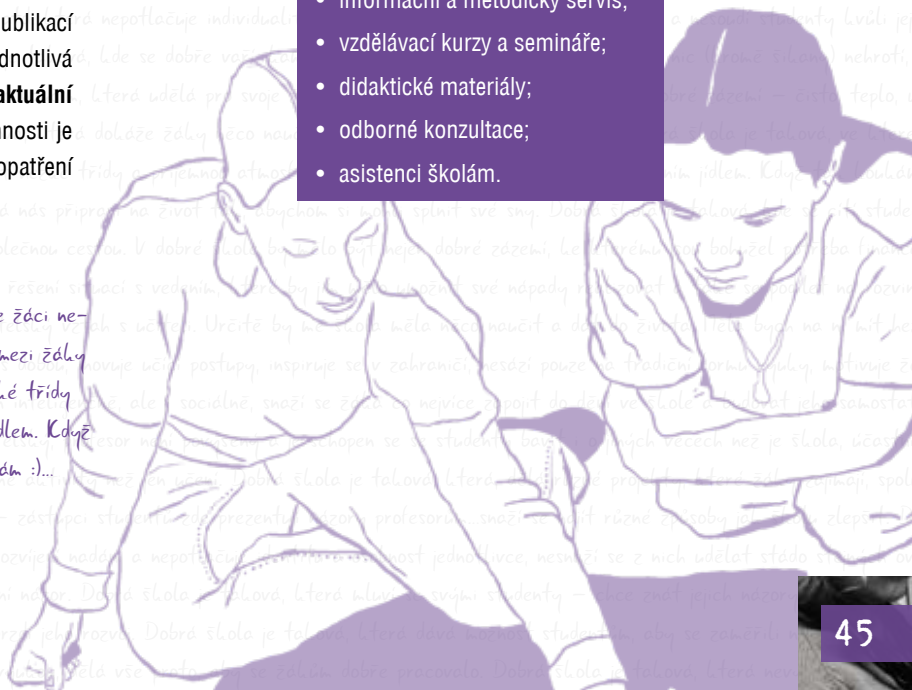

SEMINÁŘE A KURZY PRO VEŘEJNOST

Varianty nabízejí pestrou škálu vzdělávacích kurzů, seminářů a workshopů akreditovaných MŠMT. Účastníci jejich prostřednictvím získají nejen teoretické znalosti z oblasti IKV a GRV, ale především praktické dovednosti, jak tato témata začlenit do výuky i mimo ni. Kromě prezenčních setkání nabízí Varianty od roku 2004 také e-learningové kurzy, které se mezi účastníky těší stále větší oblibě.

TÉMATA AKREDITOVANÝCH KURZŮ:

- Jak se vyrovnat s kulturní rozmanitostí?
- Co je to inkluze?
- Jak na to s multikulturní výchovou ve škole
- „Nová chudoba“ a škola
- Svět jako pavučina (globalizace)
- Bohatí chudí a chudí bohatí (nerovnost ve světě)
- Na tržišti světa aneb Ekonomická globalizace
- Křehká rovnováha aneb Klimatické změny v kontextu rozvoje
- Být a nebýt bit aneb Lidská práva
- Šance pro rozvoj aneb Rozvojová spolupráce
- Cesta do neznáma (migrace)

Kromě uvedených témat se Varianty dlouhodobě zabývají také problematikou neonacismu, extremismu, romského holocaustu ad. Školy mohou využít nejen nabídku vzdělávacích seminářů, ale i odborných konzultací – například v oblasti přípravy a realizace školních projektů, interaktivních vyučovacích metod apod.

SPOLUPRÁCE SE ŠKOLAMI

Program Varianty spolupracuje v rámci svých projektů intenzivně s několika desítkami základních a středních škol. V oblasti globálního rozvojového vzdělávání se pracovníci Variant snaží pomoci partnerským školám především při začleňování GRV do školních vzdělávacích programů a podporují pedagogy ve výuce aktuálních globálních témat s využitím metod aktivního učení. V rámci projektu *Světová škola* či *Active Citizens* pak pomáhají školám vést studenty k odpovědnému přístupu k okolnímu světu a zapojení se do řešení celosvětových problémů.

Na poli interkulturního vzdělávání se pracovníci Variant snaží kromě podpory efektivní výuky multikulturní výchovy především o integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu. Za tímto účelem poskytují spolupracujícím školám pod-

poru při vzdělávání dětí se sociálním a kulturním znevýhodněním a pomáhají jim nastavit podmínky pro udržitelný způsob vzdělávání a integraci dětí ze sociálně vyloučeného prostředí do většinové společnosti.

Oblast interkulturního a globálního rozvojového vzdělávání úzce propojuje tříletý projekt *Respekt nebolí* zaměřený na problematiku rovných příležitostí a lidských práv. Jeho snahou je podpořit u studentů schopnost otevřeně a kriticky přistupovat k novým informacím a rozvíjet kompetence, díky nimž se budou schopni podílet na pozitivních změnách ve společnosti. IKV, GRV a další průřezová témata pak spojuje projekt nazvaný *Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství*, v rámci něhož se program Varianty ve spolupráci s dalšími čtyřmi neziskovými organizacemi snaží pomoci integrovat jednotlivá průřezová témata do výuky na vybraných základních školách a posílit zároveň čtenářskou gramotnost českých školáků.

INFORMAČNÍ A METODICKÝ SERVIS

Od začátku své existence provozuje program Varianty webové stránky www.varianty.cz, které slouží jako informační a metodický portál v oblasti interkulturního a globálního rozvojového vzdělávání. Kromě pravidelných novinek z oblasti vzdělávání jsou na tomto portálu k dispozici tematické metodické listy, novinové články, výzkumy, analýzy, související pojmy a v neposlední řadě také elektronická verze všech publikací a výukových materiálů vydaných v uplynulých letech programem Varianty. Uživatelé z řad studentů, pedagogů ale i širší veřejnosti se mohou prostřednictvím těchto stránek zapojit také do pravidelných on-line diskuzí se zajímavými hosty. Kromě webového portálu mohou zájemci hledat inspiraci i v bulletinu pro školy, který Varianty vydávají pravidelně dvakrát do roka. Součástí bulletinu jsou články, reportáže a komentáře věnované aktuálním událostem na poli vzdělávání, metodické listy pro pedagogy a také nabídka školám s možností zapojit se do nově připravovaných projektů.

PUBLIKACE

SVĚTOVÁ ŠKOLA VE SVĚTĚ I DOMA. PRŮVODCE PROJEKTEM

Skalická, P., Vernerová, E.: Světová škola ve světě i doma. Průvodce projektem. Člověk v tísni, o. p. s. Praha 2012.

Průvodce projektem *Světová škola*, který vydal na počátku letošního roku program Varianty, přibližuje hlavní aktivity realizované v rámci stejnojmenného projektu. Jeho základním přesvědčením je, že škola hraje významnou roli v životě celé obce či komunity, kde spolupráce mezi institucemi může přinést pozitivní změnu všem občanům. Při čtení se seznámíte s konceptem GRV, najdete zde návod, jak se stát *Světovou školou*, a můžete se inspirovat příklady akcí ze zahraničních škol nebo konkrétními popisy lekcí využitelných ve výuce. Aplikovaná metodologie popsaná v příručce je využitelná pro všechny školy, které chtějí ovlivňovat dění ve svém okolí i ve světě. Kritéria pro získání značky *Světová škola* jsou dosažitelná pro jakoukoli školu, kde je vytvořen tým motivovaných pedagogů a žáků s dostatečnou podporou vedení školy.

POJŤTE DO ŠKOLY! (NE)ROVNÉ ŠANCE NA VZDĚLÁVÁNÍ ZNEVÝHODNĚNÝCH DĚTÍ

Janská, I., Habart, T.: Pojďte do školy! (Ne)Rovné šance na vzdělávání znevýhodněných dětí. Člověk v tísni, o. p. s. Praha 2011.

Společnost Člověk v tísni poskytuje už více než deset let sociální služby lidem, kteří žijí v podmínkách sociálního vyloučení. Naše dosavadní zkušenosti ukazují, že jakkoliv efektivní intervence situaci chudých rodin z dlouhodobého hlediska nevyřeší, nebude-li propojena se vzděláváním, zejména vzděláváním nejmladší generace. V publikaci bychom se chtěli podělit o poznatky vyplývající z realizace tříletého projektu *Pojďte do školy!* (2009-2011), a zároveň představit důvody, proč by sociálně znevýhodněné děti (stejně jako děti s jakýmkoliv jiným hendikepem) měly být vzdělávány ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Jako inspirace mohou posloužit zkušenosti ze zemí, které se inkluzívní cestou vydaly již před mnoha lety a které patří v oblasti vzdělávání k evropským špičkám.

NEŽ ZAČNEME S MULTIKULTURNÍ VÝCHOVOU

Dana Moree & Varianty (kol.). Než začneme s multikulturní výchovou. Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2008.

Ve vzdělávacím programu Varianty už od roku 2001 pracujeme především s pedagogy. Protože se domníváme, že informačních materiálů a návrhů aktivit je v současné době i v produkci programu Varianty poměrně dostatečný počet, rozhodli jsme se čtenářům prostřednictvím této publikace nabídnout jednu z cest, jak je možné přistupovat k výuce multikulturní výchovy a k realizaci aktivit s ní spojených. Tato publikace je inspirována zahraničními zdroji a zkušenostmi stejně tak jako mnohaletou praxí autorů textu při realizaci multikulturní výchovy.

Úvod příručky tvoří teoretické shrnutí základních směrů multikulturalismu a jejich vlivu na podobu multikulturní výchovy spojené s analýzou MKV jako průřezového tématu v rámcových vzdělávacích programech. Základem příručky je potom text věnující se praktickému začlenění témat multikulturní výchovy do výuky pedagogů.

BOHOUŠ A DÁŠA…

Varianty (kol.). Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2006-2012.

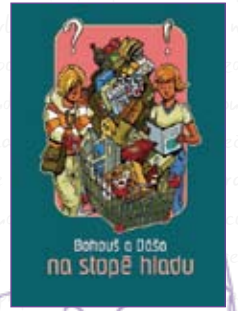

Cyklus šesti příruček je určen učitelům, kteří se zabývají problematikou globálního rozvojového vzdělávání. Její obsah je v souladu s požadavky průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech na SŠ i ZŠ. Pomocí komiksových příběhů, textů a výukových aktivit přibližují příručky témata chudoby, ekonomické globalizace, lidských práv, klimatických změn, zahraniční pomoci a potravinové bezpečnosti. Jednotlivými kapitolami provází čtenáře tradiční komiksové postavičky Bohouš a Dáša, kteří se v komiksech věnují jednotlivým tématům odlehčenou formou, zároveň texty kapitol slouží jako přehledné shrnutí základních informací pro samotného učitele. Jako inspirace do hodin slouží pak metodické listy na konkrétní témata kapitol.

ZAČÍNÁME S GRV

Skalická, P., Sobotová, L. (ed.). Začínáme s GRV. Případová studie k začleňování globálního rozvojového vzdělávání na českých školách. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2009.

Případová studie *Začínáme s GRV* obsahuje zkušenosti, doporučení a nápady čtyř středních škol zapojených do projektu Náš společný svět. Ty se v průběhu roku 2009 intenzivně věnovaly začlenění globálních a rozvojových témat do svých školních vzdělávacích programů. Mezi spolupracující školy patřily Střední škola technická v Ústí nad Labem, Střední odborná škola veřejnosprávní a sociální ve Stěžerech u Hradce Králové, Střední odborná škola řemesel a služeb v Děčíně a pražské Gymnázium a sportovní gymnázium Přípotoční. Každá škola přistoupila k realizaci společného cíle různě a na stránkách této publikace tak máte možnost inspirovat se čtyřmi pohledy, kterak zařadit globální rozvojové vzdělávání do výuky. Příručka může posloužit coby pomocník dalším pedagogům a školám při zavádění globálních a rozvojových témat do jejich předmětů i dalších aktivit školy.

KROK ZA KROKEM K INKLUZI

Habart, T. a Varianty (kol): Krok za krokem k inkluzi. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2010.

Příručka *Krok za krokem k inkluzi* shrnuje zkušenosti z průběhu dvouletého projektu *Škola pro každého – škola pro všechny* realizovaného programem Varianty společnosti Člověk v tísni, o. p. s. Cílem publikace je přispět k diskusi o možnostech inkluzivního školství v České republice, zejména o způsobech zapojení dětí ze sociálně vyloučených lokalit do škol hlavního vzdělávacího proudu. Za tímto účelem oslovili autoři i patnáct odborníků z relevantních institucí (MŠMT, PPP, ZŠ, ZŠP apod.), jejichž rozličné názory na současnou podobu českého vzdělávacího systému a snahu o zavádění inkluzivních opatření najdete v druhé části publikace. Příručka je určena především pedagogům, pracovníkům státní správy, samosprávy, nevládních organizací a všem dalším zájemcům o vzdělávání (nejen) sociálně znevýhodněných dětí.

Více publikací na www.varianty.cz v sekci Naše nabídka/Publikace.

Varianty (kol.)

Dobrá škola 21. století.

sborník k setkání zástupců škol, neziskových organizací a odborníků v oblasti vzdělávání

Jazykové korektury: Jitka Kodrová
Grafické zpracování: Ondřej Polony

Člověk v tísni, o. p. s.
Praha, květen 2012

www.varianty.cz